

PO SLEDEH SOŠKE FRONTE / Natalija Mihelčič / OŠ Stopiče

Pričujoči prispevek pojasni uporabo podatkov v času učenčevega usvajanja znanja na terenu, na prostem, kjer so zgodovinski dogodki dobili »živo« podobo pretekle zgodovine.

Uvod

Terensko delo je bilo izvedeno ob dnevu dejavnosti na Kobariškem, zasnovano na podlagi spoznavanja in izkustva zgodovinskih dogodkov na terenu. Učenci 9. razredov so na podlagi omenjenega spoznavali zgodovinske dogodke na Kobariškem z uporabo vodnega ogleda po kobariškem muzeju, kostnice in ogleda mlekarne/sirarne. Terensko delo je vključevalo reševanje različnih nalog po težavnosti, ki so zajemale različne taksonomske stopnje. Poleg enostavnejših nalog, ki so od učencev zahtevale priklic podatkov, njihovo razumevanje in uporabo, so učenci reševali tudi naloge, vezane na analizo in sintezo pridobljenega znanja. Ključno vlogo je imel avdio-vizualni aspekt, ki je izboljšal usvajanje podatkov.

Načrtovanje terenskega dela in njegova izvedba

Sodobni pristopi poučevanja narekujejo uporabo različnih metod in tehnik, ki naj bi omogočile boljšo pretočnost informacij in podatkov pri učnih vsebinah, hkrati pa veljale kot del »motivacijskega« pristopa do učne teme, ki zaradi svoje »drugačnosti« pritegne učenčevo pozornost. Zagotovo drži trditev, da terensko delo za učenca pomeni nekaj povsem »novega in neklasičnega« in mu ponuja drugačen način pogleda na usvajanje učne tematike. Diverziteteta, ki se pojavi pri tem, je odlična spremljevalka terenskega učnega procesa, podprtega z obilico osebnih in neosebnihih elementov, ki jih v terensko delo vnese sam učitelj kot organizator. Na

sooblikovanje učnega procesa pa vplivajo (ne)posredno tudi drugi nešolski dejavniki, kot so kulturne ustanove in posamezniki, naposled tudi sama pokrajina.

Na Osnovni šoli Stopiče je terensko delo sestavni del poučevanja in pedagoškega procesa, pogosto izvedenega ob dnevih dejavnosti. Tudi pri pouku zgodovine se tovrstna oblika poučevanja uporablja kot ena izmed metod. Letošnja izvedba metode terenskega dela je potekala pri devetošolcih na temo prve svetovne vojne na Slovenskem s poudarkom o vojaškem dogajanju na soški fronti. Zaradi izredno pestre muzejske ponudbe lokalnega muzeja o poteku in slikovitem prikazu življenja na Slovenskem med prvo svetovno vojno in vojaškem dogajanju na soški fronti

Slika 1: Devetošolci v Kobariškem muzeju.

je Kobarid s Kobariškim muzejem postal primeren kraj za izvedbo terenskega dela. Po ogledu Kobariškega muzeja je sledil še ogled kostnice ter sirarne/mlekarnice Planika, ki je s svojo nadvse zanimivo predstavitvijo mlekarkega muzeja in demonstracijo priprave masla, kot ga izdelujejo v mlekarni, popolnoma navdušila devetošolce.

Izvedba terenskega dela je potekala v več fazah, ki so zajemale tako učiteljevo kot učencevo pripravo. Slednja je slonela na obravnavi učne snovi na predpisano zgodovinsko tematiko, pri njeni obravnavi pa je bila vzporedno izvedena tudi priprava oziroma seznanitev učencev o poteku dela in njihovih učnih obveznostih na terenu. Priprava učitelja je bila nekoliko bolj kompleksna. Okvirni načrt in priprava sta temeljili na temeljiti preučitvi pokrajine, zbiranju informacij o muzejski in turistični ponudbi kraja, vzpostavitvi stikov z zelenima ustanovama ter naposled tudi pripravo delovnega materiala in učnih listov za učence.

Omenjeni akcijski načrt je vključeval tudi organizacijsko in časovno plat izvedenega terenskega dela, ki je predvidel trajanje dneva dejavnosti v obsegu petih do šestih ur aktivne dejavnosti učencev. Terensko delo je bilo predvideno kot ponovitev zgodovinske vsebine o že obravnavanih dejstvih o prvi svetovni vojni, poglobitvi nekaterih vsebin, vezanih na omenjeno vojno in fronto ter spoznavanje in usvajanje novih znanj. Načrtno zasnovano terensko delo je deloma vključevalo tudi interdisciplinarno delo in medpredmetno povezovanje. Slednje se je pokazalo pri vključevanju manj obsežnih in kratkih vsebin s področja geografije, naravoslovja in tudi gospodinjstva.

Od muzeja do kobaridskih planin

Po temeljiti tehnični in organizacijski pripravi, pregledu literature in virov, strokovni zamisli o poteku terenskega dela ter njegovi časovni razporeditvi se je popotovanje po Kobariškem pričelo z dopoldanskim prihodom v Kobarid. Začetna faza dela na terenu se je predstavljala obisk in ogled muzejskih zbirk v Kobariškem muzeju. Ta je s svojo stalno razstavo o prvi svetovni vojni in soški fronti upravičila množični obisk svojih zbirk in svoje poslanstvo, s katerim uresničuje in pripomore k razumevanju vojaškega dogajanja v slovenskem Posočju.

Učenci Osnovne šole Stopiče so si v sklopu muzeja pod vodstvom vodiča ogledali celotno zbirko stalne razstave v 13 razstavnih

prostorih muzeja. Pot v leto 1915, v čas odprtega soške fronte na Slovenskem, jih je vodila na ogled prve zbirke v »Krnsko sobo«. V njej je prikazan kratek časovni pregled dogodkov na celotnem območju omenjene obrambne linije v alpskem visokogorju, dogodki na njej so predstavljeni od začetka vojaškega bojevanja do zaključnih vojaških operacij ob reki Soči. Osrednji eksponat sobe je maketa Krnskega pogorja z Batognico. Nadaljnja »muzejska« pot po sledovih slovenske vojne zgodovine v začetku 20. stoletja je vodila v »Belo sobo«, v kateri so s številnimi fotografijami, razstavljenimi predmeti in odlomki iz dnevnika italijanskega vojaka prikazani boji in trpljenje mnogih vojakov, ki so doživljali grozote prve svetovne vojne. Fotografsko in drugo gradivo je slikovito in zelo nazorno pokazalo, kakšno je bilo življenje vojakov v najhujših trenutkih, številni razstavnih predmeti, najdeni ali podarjeni muzeju, pa so potešili radovednost devetošolcev po zgodbah iz bojnih črt soške fronte.

Sledil je ogled »Sobe zaledja«, kjer je bilo na kratko predstavljeno dogajanje v bližnjih in nekoliko bolj oddaljenih naseljih. Tu je kopic razstavnih predmetov (od zdravstvenih pripomočkov, uporabe alkohola kot analgetika za blaženje bolečin pri operacijah do kopanja v hladni reki Soči in različnih načinov oskrbe z živilskimi, tehničnimi in drugimi pripomočki) pritegnila zanimanje za podrobnejši opis življenja vojakov in civilnega prebivalstva, postavljena vprašanja učencev pa so odrazila povečano zanimanje za tovrstni del socialno-vojaške tematike tistega časa. O grozotah, nečloveškemu trpljenju in življenju neposredno na soški fronti govori »Črna soba«, polna osebnih izpovedi vojakov, napisov na vratih zapora, številnih portretov alpinov, krnskega kamenja in drugih muzealij.

Zaključnemu delu razstave je sledil ogled številnih muzealij, zemljevidov in napisov ter multimedijske projekcije, med njimi tudi izdelanega reliefa Zgornjega Posočja s prikazi odločilne bitke na omenjenem območju, ki je podrobneje prikazala in opisala stanje in razmere v noči na odločilno bitko tedanjega časa, bitko za Kobarid. Izdelani relief z natančnimi markacijami poti slovenske in italijanske ter avstro-ogrske vojske kaže na (več) strukturno in dobro načrtovano vojaško akcijo in organizacijo na obeh straneh vojaških taborov, hkrati pa izredno dobro vizualno predstavitev poteka bitke za Kobarid, znane kot »čudež pri Kobaridu«, ki učencem olajša

težavnejšo predstavo o njenem kronološkem in organizacijskem poteku ter pripomore k boljšemu in preprostejšemu razumevanju dogajanja na soški fronti.

Po končanem ogledu Kobariškega muzeja, kjer so učenci dobili tudi promocijsko gradivo o muzeju, je sledil obisk lokalne sirarne/mlekarnice Planika v bližnji okolici muzeja. V okviru mlekarne Planika, ki se ponaša z večstoletno tradicijo posoškega sirarstva, sodi tudi Muzej sirarstva s stalno zgodovinsko-etnološko razstavno zbirko Od planine do Planike. V njem so si učenci ogledali razstavne panoje in multimedijsko projekcijo o dediščini planinskega pašništva in razvoju sirarstva, na osnovi katere je nastala današnja mlekarina. Osrednji del razstavne zbirke predstavlja planinski stan z vso potrebno opremo za predelavo mleka v sir, ki se še danes uporablja na kobariških planinah.

Prvotna demonstracija vodiča je spodbudila nekaj radovednih nadebudnežev, da so se preizkusili v predelavi mleka v mlečne izdelke. Pred tem so pozorno prisluhnili ponazoritvi in nato poprijeli za leseno orodje in pripomočke, potrebne za predelavo mleka v mlečni izdelek. Poskus in s tem pridobljena izkušnja o predelavi mleka je obogatila izkustveno učenje tistih, ki so se dejansko preizkusili v mlekarstvu dejavnosti, in tiste, ki so prisostvovali demonstraciji, ki je bila ponazorjena in dobro predstavljena.

Po ogledu mlekarne in sirarne Planika je sledil še ogled italijanske kostnice na vzpetem delu Gradiča nad Kobaridom. Številni napis oseb italijanske narodnosti, katerih posmrtni ostanki so bili prineseni s okoliških pokopališč, padlih v času soških bitk, so devetošolcem prikazali in dokazali, da je vojna, ne glede na narodno in versko pripadnost, teritorij in druge karakteristike, sama po sebi grozota velikih razsežnosti, ki ne pozna ne teritorialnih ne drugih meja.

Rezultati kot uspešnost terenskega dela

Terensko delo, izvedeno na Kobariškem, se je izkazalo več kot smiselno, dobrodošlo in tudi uporabno. Smiselnost terenskega dela gre pripisati dejstvu, da je obisk Kobariškega tematsko in učno ustrezal njegovi izvedbi, predvsem pa je v skladu s cilji učnega načrta za zgodovino v 9. razredu ponudil več kot samo neklasično obliko poučevanja in učenja ter omogočil, da se je znanje, pridobljeno po standardni učni metodi v razredu, poglobilo še na podlagi izkustvenega učenja (na terenu).

Slika 2: Spoznavanje dela slovenske zgodovine – reševanje delovnih listov.

Pri izvedbi terenskega dela sem se osredotočila na učne cilje, zapisane v učnem načrtu za zgodovino za 9. razred osnovne šole, obenem pa sem učni sklop obravnavane zgodovinske tematike želela nekoliko razširiti oziroma poglobiti, in sicer s poudarkom na podrobnem in natančnejšem opisu in prikazu vojaških in nevojaških dogodkov skoraj polpretekle zgodovine 20. stoletja na Slovenskem.

Del učnih ciljev, v sklopu katerih je bila večina usmerjena na usvajanje in izpolnjevanje ciljev pri predmetu zgodovina, je posegel tudi na geografsko področje v okviru splošno-teoretskih in operativnih ciljev pri geografiji. Medsebojni preplet izvajanja zgodovinske in geografske tematike se je pokazal kot uspešen. Tu je šlo predvsem za hkratno

izvajanje geografskih metod terenskega dela, v sklopu katerega so učenci uporabili znanje orientacije, metodo opazovanja pokrajine in dejavnikov v njej. Izvajanje tako zgodovinskih kot geografskih metod na terenu je sovpadlo, splet področij obeh (šolskih) predmetov pa je prispeval k boljšemu učenčevemu razumevanju in predstavi o dogodkih izpred več kot šestdeset let. To je pomenilo, da so učenci na podlagi nekaterih geografskih parametrov in znanj uspešno razumeli razmere v času prve svetovne vojne.

Podrobnejša analiza delovnih listov, ki so jih učenci reševali na terenu, je pokazala na izboljšanje znanja o zgodovinski tematiki, prav tako pa tudi napredek v geografskih veščinah.

Med izvajanjem dejavnosti terenskega dela so morali učenci sproti reševati delovne liste z različnimi tipi nalog, navezujočimi se na terensko delo in interdisciplinarni pristop. Terensko delo je bilo sestavljeno in razdeljeno na dve etapi, in sicer terensko delo z nalogami iz zgodovinske učne teme in geografskimi nalogami, v sklopu katerih so se morali učenci poslužiti geografskih metod dela. Prve so se predvsem navezovala na delo v muzeju, medtem ko je geografsko terensko delo potekalo na prostem, v neposredni bližini italijanske kostnice.

Delovni list z zgodovinskimi nalogami je bil sestavljen na podlagi že (nekaterih) znanih zgodovinskih dejstev, večina nalog pa se je navezovala na dejavnosti terenskega dela in na sam teren v pokrajini. Pri tem je treba izpostaviti, da so bile naloge osnovnega tipa

sestavljene na podlagi novih-starih dejstev o obravnavani zgodovinski tematiki, obenem pa so bile strukturirane tako, da so učenci iskali odgovore na zastavljena vprašanja na terenu – v muzeju in v pokrajini. Večina zastavljenih nalog je bila odprtega tipa, in sicer naloge, ki so zahtevale večjo mero usvojenega znanja oziroma višjo taksonomsko stopnjo usvojenega znanja. Tovrstne naloge so predstavljale skoraj tretjino vseh zastavljenih nalog. Zaporedje in težavnost nalog na delovnem listu sta bili določeni naključno, naloge prvega sklopa glede na težavnost pa so bile postavljene v ospredje in so zahtevale zgolj učenčevo zapomnitev oziroma priključ (že znanih) podatkov.

Zagotovo pa je izkustveno učenje s terenskimi deli pripomoglo k boljši zapomnitvi in usvajanju (zgodovinskih) podatkov.

Uporabnost znanja se je prav tako izkazala pri pisnem ocenjevanju znanja učencev. Rezultati pisnega testa so pokazali več kot uspešno usvojeno učno snov soške fronte in dogajanja na njej, z različnimi tipi nalog pa so učenci izkazali uporabo in razumevanja učne snovi, nekateri med njimi pa so pokazali tudi analizo in sintezo usvojenega znanja. Pri tem moram poudariti, da je bila uspešnost učencev pri reševanju pisnega testa oziroma vprašanj, ki so se navezovala na tematiko terenskega dela, več kot zadovoljiva, saj je večina učencev pravilno odgovorila na zastavljena vprašanja. To je dovolj zgovoren podatek, da je terensko delo pripomoglo k boljšemu razumevanju učne snovi, učenci so preko izkustvenega učenja doživljali in občutili nekatere nevidne segmente pokrajine, predstaviteljnost nekdanjih zgodovinskih dogajanj in razmer pa je

postala bližja in posredno dostopna dojemanju osnovnošolcev.

Zadovoljstvo učencev ob izvedenem terenskem delu na Kobariškem je pokazala tudi kratka anketa. Anketni vprašalnik je zajel nekaj kratkih vprašanj o evalvaciji dneva dejavnosti. Vprašanja so se nanašala na izvedbo in organizacijo dneva dejavnosti, zajela pa so tudi oceno učencev o nadaljnjih priporočilih in izboljšavah. Statistična obdelava anketnega vprašalnika je pokazala, da je bilo zadovoljstvo učencev z izvedbo in organizacijo dneva več kot zadovoljivo (97 %), medtem ko je manjšina učencev izpostavila predolgo vožnjo kot pomanjkljivost. Tudi vprašanje o priljubljenosti terenskega dela je pokazalo, da so bili osnovnošolci navdušeni nad tovrstnim delom. Tu gre poudariti, da je sprememba lokacije terenskega dela veliko pripomogla k navdušenju, saj se omenjeni obliki dela v preteklosti ni pripisovalo veliko pomena. Slednje je potrdila opravljena analiza, ki je pokazala, da učenci v prihodnje pričakujejo oziroma želijo nadaljevati s terenskim delom v pokrajini, nekateri so celo izrazili željo po pogosti izvedbi terenskega dela.

Zaključek

Po evalvaciji dneva dejavnosti na Kobariškem je bilo zanimivo brati o zadovoljstvu učencev, o razgibanosti in drugačnosti učnega procesa, ki je učencem omogočil vpogled na »drugačnost« učenja. Terensko delo, pri katerem se je področje zgodovine povezovalo z geografijo in drugimi šolskimi predmeti, se je izkazalo več kot dobrodošlo, saj so učenci s pomočjo drugačnih učnih metod uspeli usvojiti nova znanja in poglobiti nekatera zgodovinska in geografska znanja. Obenem pa organizacija tovrstnega učenja in poučevanja pomeni veliko bremenitev učiteljev in truda, zato je prav, da priprava in organizacija obrodita zelene rezultate. Še posebej je terensko delo zanimivejša oblika učnega dela za učence z učnimi težavami. Pri njih se je izkazalo, da je usvajanje učne snovi potekalo na svojstven in drugačen način, saj so nekateri med njimi določena področja zgodovinskega in/ali geografskega znanja zaradi prostorske predstaviteljnosti in prikaza usvojili lažje, kot bi ga po klasični učni metodi. Zagotovo terensko delo in medpredmetno povezovanje ostajata pravi izziv tako za učitelje kot za učence.